

KNJIŽEVNA BAŠTINA U GRADSKOME MUZEJU VIROVITICA

DUBRAVKA SABOLIĆ
Gradski muzej Virovitica
Virovitica

Građa o književnicima (piscima) prikupljena za Gradski muzej Virovitica različita je po vrsti predmeta. Obuhvaća knjige, nekoliko rukopisa, novine, jednu skulpturu, razglednice, pojedinačne fotografije i nekoliko fotoalbuma, ukupno oko 90 predmeta. Svi prikupljeni predmeti čuvaju se u Kulturno-povijesnoj zbirci, u zasebnoj cjelini pod nazivom *Poznati Virovitičani*. Prikupljena građa vezana

Slika 1. Ivan Dobravec-Plevnik u radnoj sobi, oko 1930. godine

je za zavičajne pisce, od kojih su neki poznati široj javnosti, a neki samo struci i zaljubljenicima u pisanu riječ. Franjo Fuis, poznatiji po neobičnom potpisu Fra-Ma-Fu, novinar je i pisac. Milan Nikolić, autor domaćega detektivskog romana, bio je jedan od najtiražnijih i najčitanijih pisaca toga žanra u nas. Ivan Dobravec Plevnik pokretač je i dugogodišnji urednik prvih virovitičkih novina (prvi broj "Virovitičana" izašao je 16. rujna 1899.), pisac popularnih igrokaza, ljubavno-povijesnog romana iz prošlosti Virovitice. U svojim novinama u nastavcima objavljuje priče pod pseudonimom Ivan Starić. Od živih pisaca koji su djetinjstvom, školovanjem ili poslom vezani za Viroviticu, a čija djela imamo u zbirci jesu Branislav Glumac, Božica Jelušić, Ankića Svirać i Draga Vranješ. Tu je i nekoliko djela Milana Nefa, dugogodišnjeg novinara i urednika "Virovitičkog lista", a svoja je putna zapažanja bilježio Stjepan Cimerman. O hrvatskoj književnici – seljanki Mari Matočec nabavili smo fotografije. Niz godina naša suradnica Jana Tovarović-Roginić, osim svojih sjećanja na nekadašnji život u rodnom selu Rušani, u stihove pretače razna događanja u Hrvatskoj.

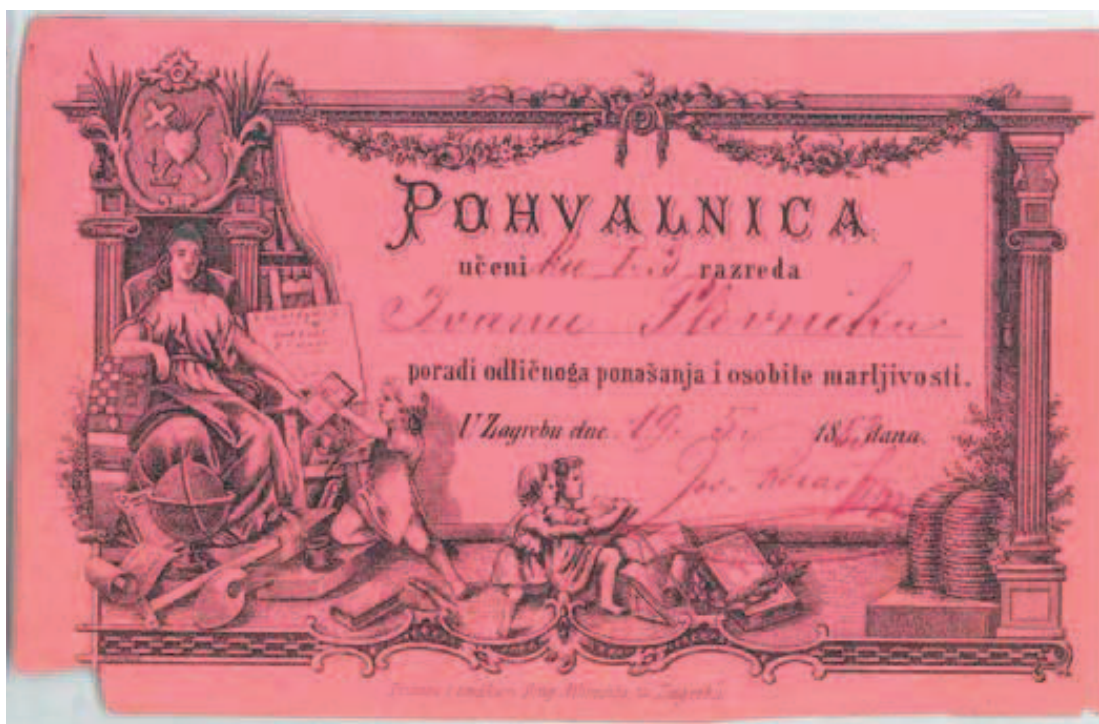
Ivan Dobravec-Plevnik (Zagreb, 1873. – Virovitica, 1959.) Virovitičanima je poznat kao izdavač prvih gradskih novina (prvi broj izašao je 16. rujna 1899.). Kao mladić posjetio je Viroviticu i u susretu s uglednijim građanima odlučio je početi tiskati novine, kojima je dao ime "Virovitičan", glasilo za promicanje narodnih interesa. O tome je Plevnik o 35. obljetnici izlaženja zapisao: ... *Bila je to u ono doba velika senzacija gdje niti gradovi kao Osijek nisu imali svoje hrvatske*

novine... Od tada do 1941. "Virovitičan" i Plevnik uspjeli su opstati usprkos brojnim nedaćama, mijenjajući pritom nekoliko puta ime novinama, urednika, tiskaru, ali uvijek s jednim ciljem – da novine izlaze. ...*Deset puta obustavljen je naš list, sto i više puta zaplijenjen, a naš urednik više u zatvoru nego na slobodi...* zapisao je Ivan Dobravec Plevnik u "Virovitičanu" ("Virovitičkom hrvatskom glasniku") br. 38, 1939. godine.

Vrstan novinar i vješt nakladnik, okušao se i u književnosti. Autor je ljubavno-povijesnog romana/pripovijesti *Ljubav je jača od mača* iz prošlosti Virovitice. Radnja se zbiva u doba turskoga gospodstva u Slavoniji. Za vrijeme zatvora tijekom 1903. godine u posebno je bilježnici tu pripovijest sastavio u dramskom obliku, u pet činova (osam slika). Slijede još *Tiskarska pogriješka*, vesela igra u tri čina (s napomenom da je

prvi put igrana 14. lipnja 1903. u Viroviti, od putujućeg društva Dragutinovića i Kovačića, a postigla je lijep uspjeh); *Na Silvestrovu noć, Počima smiehom – svrši plačem* i započeti igrokaz u četiri čina *Moderni razbojnici*.

Pisao je popularne i vesele igrokaze čija je radnja smještena u Viroviticu i Slavoniju. Sam ih naziva djelima *za diletantske pozornice sa glasbenim prilogom*, a tiskane su u vlastitoj tiskari u Viroviti, npr. *Nasamareni mladoženja*, vesela igra u dva čina s pjevanjem, treće izdanje, Virovitica, Tiskara "Zvonimir Plevnik", 1930. Igrokazi su se izvodili u Viroviti, najprije u sklopu koncerata HPD-a Rodoljub i Tamburaškog društva Sloga, a kasnije i samostalno. U svojim novinama u nastavcima također objavljuje priče pod pseudonimom Ivan Starić, a virovitičku kroniku vodi pod pseudonimom *Pegaz*.

Slika 2. Pohvalnica učeniku Ivanu Plevniku - iz dokumentacije muzeja

Neka njegova djela doživjela su više izdanja i bila vrlo popularna među Virovitičanima, što govori o njegovoj popularnosti među virovitičkom publikom (tako je roman *Ljubav je jača od mača* objavio četiri puta).

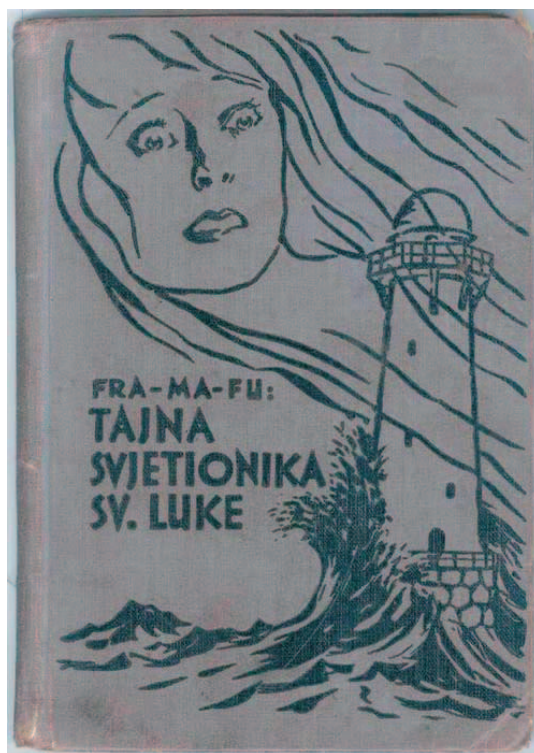
Među skupinom dokumenata nalazi se nekoliko pohvalnica učeniku Ivanu Plevniku za odlično ponašanje i osobitu marljivost, zanimljive i za proučavanje školstva 19. stoljeća.

Među raznim obavijestima, pismima i pozivnicama, npr. za Elitni ples zagrebačkih novinara u hotelu Esplanade (iz 1930-ih godina, čiji je čisti prihod išao za dovršenje Novinarskog doma) po sadržaju bih izdvojila i dopisnicu poslana supruzi Emi u Viroviticu iz Lebringa 14. ožujka 1916. godine, u vrijeme Prvoga svjetskog rata. Tu je i nekoliko fotografija: u radnoj sobi, sa žrtvama izbora u Virovatici 1911., na balkonu kuće, a sačuvana je i bista od gipsa visine 46 cm, koju je 1932. godine izradio V. F. Stipiošek. O stotoj obljetnici izlaženja prvog broja "Virovitičana", u Gradskoj muzeju postavljena je izložba *100 godina novinstva u Virovatici*, a na kući u kojoj je Plevnik radio i živio postavljena je 1999. godine spomen-ploča.

Mara Matočec, rođena je 1885. u Đurđevcu (Đelekovcu), a umrla je u Koriji pokraj Virovitice 1967. godine. U Koriju je s djecom preselila nakon Prvoga svjetskog rata kao autokolonist, na nagovor Đure Basaričeka. O toj književnici seljakinji nabavljena je fotografija koja prikazuje povorku žena u Virovatici oko 1940. godine. Pjesmu *Čestit Vam Božić* objavila je u gradskim novinama "Hrvatski tjednik", br. 51-52 od 24. prosinca 1940. godine.

Franjo Fuis rođen je 1908. godine u Golom Brdu, danas prigradskom naselju Virovitice. Poginuo je u zrakoplovnoj nesreći na Plitvicama 13. listopada 1943. godine. Poznatiji po pseudonimu Fra-Ma-Fu, pod kojim prvi put piše 1927. godine za list "Kulisa". To pomalo egzotično ime bila je kratica od riječi Franjo Martin Fuis. Pripada mu mjesto jednoga od tvorca modernog žurnalizma u hrvatskoj povijesti novinarstva. Bio je jedan od prvih foto-reportera, jedan od tvorca domaćeg stripa i prvi reporter Zagreba. Njegove priče i novele *Tajna svjetionika sv. Luke*, Zagreb, 1934., u kojima se miješaju stvarnost i fantazija, jedino je djelo toga novinara/pisca, s posvetom simpatičnoj čitateljici Elzi Ivoš od autora, u našem muzeju.

Milan Nikolić (Osijek, 1924. – Virovitica, 1970.), prvi i najtiražniji hrvatski

Slika 3. Jedino djelo Franje Fuisa koje posjeduje Muzej

Slika 4. Milan Nikolić u Puli za vrijeme filmskog festivala, ispred filmskog plakata snimljenog prema njegovom romanu

profesionalni pisac krimića, Virovitički Simenon, kako su ga popularno zvali. Nikolićevi romani počeli su izlaziti 1957. godine. Za života je objavio 40 romana i priča (kriminalističkih, špijunskih, vestern). Objavljeni su u "Virovitičkom listu" i "Glasu Slavonije" kao feljtoni. Najviše njegovih djela objavila je Džepna knjiga i Svjetlost iz Sarajeva, beogradska Duga, a Ljubljanska Mladinska knjiga tiskala je prijevođe dvaju romana. Nakon Nikolićeve smrti njegova supruga Ljubica darovala je Muzeju 36 objavljenih djela i četiri fotoalbuma s fotografijama sa snimanja filma i televizijskih kriminalističkih priča.

Slika 5. Mara Matočec, u sredini prvog reda, u povorci žena Virovitice 1940.

Milan Nef, novinar, pisac i publicist, rođen je u Golom Brdu 1920., a umro je u Virovitici 2000. godine. Bio je prije svega novinar i dugogodišnji urednik "Virovitičkog lista" i direktor Informativnog centra u Virovitici. U brojnim listovima, časopisima i publikacijama objavljuje novinarske, publicističke i literarne radove. Objavio je reportaže *Za našu sreću* i roman *Ranjeno proljeće*.

Ankica Svirač rođena je u Brodskom Varošu 1942. godine, ali je djetinjstvo i mladost provela u Virovitici. Učiteljica je razredne nastave i hrvatskoga jezika u mirovini. Najveći dio radnog vijeka provela je u Zagrebu, gdje i danas živi. Kao i drugi virovitički zavičajni pisci, svoje prve radove, pjesme, objavljevala je u "Virovitičkom listu". Više vremena posvećuje pisanju nakon odlaska u mirovinu. Tijekom radnog vijeka stvara stihove i igrokaze za svoje učenike, za potrebe nastave. Tako nastaje prva samostalna zbirka pjesama *Puckov tjedan*, objavljena 1993. godine. Od tada do 2006. godine objavila je 12 zbirki pjesama za djecu i odrasle. Zahvaljujući darežljivosti autorice, Muzej posjeduje sva njezina izdanja.

Draga Vranješ rođena je u Novigradu Podravskom 1953. godine. Pjesnikinja, pripovjedačica i spisateljica za djecu, živi i radi u Virovitici kao učiteljica hrvatskog jezika. Objavljuje u časopisima za djecu, a radovi su joj objavljeni u nekoliko čitanki, zastupljena je i u *Igrokazima za đачke priredbe*. Muzej posjeduje zbirku s petnaest priča za djecu *Pužodrom*, objavljenu u Virovitici 2004. godine.

Mirko Kovačević rođen 1948. u Virovitici. Književnim radom bavi se od svojih studentskih dana. Klasičnu gimnaziju, potom studij kroatistike i latinskog jezika završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Gotovo 30 godina radio je kao referent za kulturu u Centru za izobrazbu INA-Naftaplina u Zagrebu. Od 1994. do 2002. godine objavio je zbirke pjesama *Svakidašnji krajolik*, *Slike srednjih godina*, *Čežnjive daljine* i *Zagasi sretnosti*.

Slavko Cimerman, Virovitičanin, rođen je 1952. u Bjelovaru. Poznat sugrađanima po svom nemirnom i skitalačkom duhu, mnogo je godina pomorac na prekoceanjskim brodovima. Na tim je putovanjima skupio brojne suvenire, od kojih je u Muzeju 1987. godine priređena izložba. Sve ono što nisu mogli reći suveniri, Slavko je pretočio u riječi i tako je nastala prva knjiga putopisa *Svijet na dlanu*, objavljena u Virovitici 2002. S prijateljem 1970. godine odlazi autostopom do Pariza, a kako je putovanje proteklo, opisao je u drugoj knjizi putopisa *Drumske skitnice*, objavljenoj u Virovitici 2006. godine. Od rujna 1953. godine izlazi "Virovitički list", koji je godinama imao stranicu za priloge iz kulture i prosvjete. Tu su, između ostaloga, objavljivani članci

o radu ustanova u kulturi (kazalište, muzej, knjižnica) amaterskim kulturno-umjetničkim društvima. Na tim stranicama možemo pratiti početke budućih književnika, u to vrijeme đaka virovitičke gimnazije. U listu su pjesme objavljivali Zvonimir Majdak, Branislav Glumac, Drago Britvić, Božica Jelušić, Luka Šteković, Tomislav Petrinc, Ivan Zelenbrz.

Dulje od 20 godina Muzej prikuplja sjećanja **Jane Roginić (Tovarović)** o životu u njezinu rodnom selu Rušani. Rođena je 1929., a 1950-ih godina odlazi u Zagreb, gdje i danas živi. Nekoliko stotina rukom ispisanih stranica građa je za etnološka istraživanja. Povremeno nam pošalje i svoje domoljubne pjesme, koje su nastajale od 1990. do danas, a obrađuju društvene i političke prilike i događaje od stvaranja hrvatske države. Vinko Brešić priredio je, u izdanju Privlačice iz Vinkovaca, u popularnoj biblioteci Slavonica – prinosi Slavonije hrvatskoj književnosti i povijesti, Plevnikove knjige *Ljubav je jača od mača* i *Tiskarska pogrješka*, te roman Milana Nikolića *Nije bilo slučajno*.

Posljednjih godina Muzej popunjava građu o zavičajnim piscima djelima koja su tiskana u novije vrijeme, a nabavili smo ih nakon održanih promocija u našem prostoru ili su autorov poklon Muzeju.

GRAĐA

– Kulturno povijesna zbirka – *Poznati Virovitičani*

Ivan Dobravec Plevnik, Franjo Fuis, Mara Matočec, Milan Nikolić, Milan Nef, Ankica Svirač, Draga Vranješ, Mirko Kovačević, Slavko Cimerman

dokumenti, fotografije, dopisnice, rukopisi, bista, novine, tiskana djela,

– Etnografska zbirka

– Rukopisna građa Jane Roginić (Tovarović)

– RKP/e-I. A,B,C

LITERATURA

- Brešić, V., *Milan Nikolić – pionir domaćeg detektivskog romana*, Virovitički zbornik 1234 - 1984., Virovitica, 1986., str. 423-433.

- Brešić, V., *Virovitičko građansko novinstvo (do 1941. godine)*, Virovitički zbornik 1234 - 1984., Virovitica, 1986., str. 437-453.

- Brešić, V., *Knjiga o Virovitici*, Virovitica, 1999., str.179-202.

- Kolar-Dimitrijević, M., *Mara Matočec*, Koprivnica-Zagreb, 1993.

- Sabolić, D., *100 godina novinstva u Virovitici*, Virovitica, 1999. (katalog izložbe).

THE LITERARY HERITAGE AT THE VIROVITICA MUNICIPAL MUSEUM

The holdings relating to authors at the Virovitica Municipal Museum is diverse. It includes books, several manuscripts, newspapers, a sculpture, postcards, individual photographs and several albums of photographs, a total of some 90 objects. All the collected objects are kept in the Cultural and Historical Collection, in a separate section known as Famous People of Virovitica. The collected material is linked with local authors, some of which are known to the public at large, and some only to specialists. Franjo Fuis, better known for his unusual signature "Fra-Ma-Fu", was a reporter and author. Milan Nikolić is the author of Croatian detective novels, and was one of the most widely read authors of that genre in Croatia. Ivan Dobravec Plevnik, the founder and long-time editor of the first newspaper in Virovitica (the first issue of "Virovitičan" came out on September 19th 1899), was a writer of popular plays and romantic history novels dealing with Virovitica's past. In his newspapers he published instalments stories under the penname Ivan Starić. Among living authors who are linked to Virovitica through their childhood and school life, we have works by Branislav Glumac and Božica Jelušić.